

**Danskernes liv med skatter,
sort arbejde og gør det selv-arbejde**

ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Danskernes liv med skatter, sort arbejde og gør det selv-arbejde

Lars Højsgaard Andersen, Kristian Hedeager Bentsen,
Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen, Jan Rose Skaksen og
Peer Ebbesen Skov

Syddansk Universitetsforlag

Danskernes liv med skatter, sort arbejde og gør det selv-arbejde
Copyright ved forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2017
University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences
vol. 545, 1. udgave, 1. oplag
Omslag: Birger Gregers med foto af Stig Stasig
Bogen er sat med Minion Pro hos Satsen aps
Trykt hos Narayana Press

Trykt i 600 eksemplarer i 2017

ISBN 978 87 408 3074 3

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner,
der har indgået aftale med Copy-Dan og kun inden for
de i aftalen nævnte rammer.

Redaktionen er afsluttet april 2017

Udgivet med støtte fra
ROCKWOOL FONDEN

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indhold

Forord af Jan Rose Skaksen	9
1 Skatter i velfærdssamfundet	13
1.1. Indledning	13
1.2. Forvridningstab ved skatter og sammenhæng med sort arbejde og gør det selv-arbejde	14
1.3. Udviklingen i skatterne og deres sammensætning	20
1.4. Afsluttende bemærkninger	24
1.5. Bogens videre gang	25
2 Oversigt over de seneste skattereformer	26
2.1. Indledning	26
2.2. Personbeskatning i Danmark	27
2.3. Skattereformer siden 2010	29
2.4. BoligJobordningen	32
2.5. Yderligere omkostninger ved at betale skat	33
2.6. Sammenfatning	35
3 Definition af sort arbejde – og lidt om, hvordan det undersøges	36
3.1. Indledning	36
3.2. Direkte konfronteret med skatten: Den lovlige måde at nedbringe den på	37
3.3. Direkte konfronteret med skatten: Den ulovlige måde .	39
3.4. Definition af det sorte arbejde	39
3.5. To datakilder ved bogens beregninger	41
3.6. Et omfattende datamateriale	45
3.7. Sammenfatning	47
4 Forsøg på at begrænse det sorte arbejde	49
4.1. Indledning	49
4.2. Et generelt faldende skattesnyd	49
4.3. Kontrolmuligheder og nye tiltag i bekæmpelsen af sort arbejde	50
4.4. En generel nedsættelse af skatterne	53
4.5. Selektive skattelettelser	55
4.6. Sammenfatning	57

5	Sort arbejde i dag	58
5.1.	Indledning	58
5.2.	Et nyt datamateriale fra 2016	58
5.3.	Den sorte frekvens	59
5.4.	Den sorte timepris og arbejdsuge	60
5.5.	Hvilken slags sort arbejde udføres?	62
5.6.	Hvem arbejder man sort for?	62
5.7.	Sammenfatning	63
6	Timepris på det hvide og det sorte arbejdsmarked	65
6.1.	Indledning	65
6.2.	Datamaterialet	66
6.3.	De sorte priser	67
6.4.	Sammenligning mellem sorte priser og hvide lønninger	67
6.5.	Sammenfatning	70
7	De lange linjer i udviklingen af sort arbejde: perioden fra 2000 til 2016	72
7.1.	Indledning	72
7.2.	Beregning af sort arbejde i forhold til BNP	73
7.3.	Udviklingen i den sorte deltagelsesfrekvens 2000 til 2016	74
7.4.	Udviklingen i det sorte tidsforbrug i perioden 2000 til 2016	77
7.5.	Udviklingen i det sorte arbejdes omfang i forhold til BNP fra 2000 til 2016.	78
7.6.	Sammenfatning	81
8	Hvem arbejder sort?	85
8.1.	Indledning	85
8.2.	Data	86
8.3.	Hvem udfører sort arbejde, og hvor meget arbejder de sort?	88
8.4.	Typer af sorte udbydere	93
8.5.	Hvem arbejder man typisk sort for?	95
8.6.	Den sorte villighed for personer, der (endnu) ikke har arbejdet sort	97
8.7.	Sammenfatning	98
9	Privatpersoners køb af sort arbejde i Danmark	99
9.1.	Indledning	99
9.2.	Metode og data	99
9.3.	Hvor mange køber – og udviklingen fra 2010 til 2014 ..	101
9.4.	Købernes karakteristika	104

9.5. Ydelsernes karakteristika	109
9.6. Hvorfor køber folk sort?	112
9.7. Sammenfatning	113
10 Det sorte danmarkskort	116
10.1. Indledning	116
10.2. Deltagelse i sort arbejde fordelt på kommuner	116
10.3. Arbejder jyder mere sort end sjællændere?	118
10.4. Læs mere om din egen kommune	118
11 Sorte livsindkomster	119
11.1. Indledning	119
11.2. Datagrundlaget	120
11.3. Markant højere sorte livsindkomster til faglærte og ufaglærte mænd	121
11.4. Det sorte arbejde har kun lille betydning for den gennemsnitlige livsindkomst	122
11.5. De sorte indkomster har dog stor betydning for dem, der rent faktisk arbejder sort	123
11.6. De sorte indkomster øger forskellen i livsindkomst mellem kvinder og mænd	124
11.7. Betydningen for skattestrukturen	126
11.8. Sammenfatning	126
12 Kriminalitet og sort arbejde: Er de, der arbejder sort, overrepræsenteret i kriminalitetsstatistikken?	128
12.1. Indledning	128
12.2. Den analytiske tilgang	129
12.3. Hvor stor en procentdel sigtes?	131
12.4. Alder, sort arbejde og sigtelser	132
12.5. Unge mænd under 30 år	132
12.6. Sammenlignelige mænd	134
12.7. Konklusion	138
13 Det sorte arbejde og samfundet	139
13.1. Indledning	139
13.2. Sort arbejdes betydning i form af mistede skatteindtægter	139
13.3. Indkomstfordelingen	140
13.4. Det sorte arbejdes betydning for produktionen: et større eller mindre BNP?	140
13.5. Uheldig anvendelse af ressourcer	141
13.6. Betydningen for fastholdelse af sociale netværk	141
13.7. Betydningen for demokrati og velfærdsstat	142

13.8. Sammenfatning	144
14 Gør det selv-arbejde: en anden måde at undgå beskatning på	145
14.1. Indledning	145
14.2. Definition af gør det selv-arbejde	146
14.3. Data og teknik	147
14.4. Reparationer, vedligeholdelse og forbedringer i danske husholdninger: et overslag over udviklingen i perioden 1996-2016	148
14.5. Fordelingen af aktiviteten mellem ejere og lejere	150
14.6. Andel af gør det selv-arbejde	157
14.7. Motivation for at udføre gør det selv-arbejde	153
14.8. Hvem fik udført arbejde på boligen i 2016?	154
14.9. Hvem udfører gør det selv-arbejde i 2016?	157
14.10. Sammenfatning	160
15 Sammenfatning og perspektivering	162
15.1. Bogens sigte og hovedresultater	162
15.2. Fremstillingen i de enkelte kapitler	163
16 Summary in English	174
16.1. Aim of the book and principal research results	174
16.2. Contents of each chapter	175
Oversigt over bogens figurer og tabeller	187
List of Figures and Tables	191
Appendiks: Bortfaldsanalyse af stud.polit. Lise Lam Hansen	195
Udviklingen i bortfaldet	196
Bortfaldsanalyse på udvalgte personkarakteristika	199
Populationsvægte	203
Konklusion	207
Indeks	211
Analyser af sort arbejde publiceret af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed i perioden 1987 til 2017	215
Anden udvalgt litteratur om sort arbejde i Danmark	220
Udvalgt litteratur om gør det selv-arbejde i Danmark	223
Referencer	225

Forord

ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed har siden dens etablering i midten af 1980'erne forsket i sort arbejde. Det placerer enheden som det eneste forskningsmiljø – ikke bare i Danmark, men i hele Nordeuropa – der over en lang periode og på baggrund af interviewbaserede data har beskæftiget sig med udbredelsen og forekomsten af sort arbejde i velfærdssamfund.

Danskernes sorte arbejde har da også en fremtrædende placering i medierne, i danskernes indbyrdes samtaler og i politikernes skattedebatter og -overvejelser. Skal man have et indblik i danskernes samlede skatteunddragelse, er et kendskab til det arbejde, der præsteres uden regning, desuden en uomgængelig faktor. Det er også sådan, at en stigende sort sektor kan repræsentere en trussel mod velfærdssamfundets skattegrundlag og legitimitet. Med andre ord handler det ligeledes om velfærdssamfundets langsigtede økonomiske og sociale bæredygtighed.

Det er heller ikke overraskende, at vi får mange henvendelser om det sorte arbejdes udbredelse og sammensætning, om hvem der er udbydere og købere af sort arbejde, og om fænomenets betydning for den samlede økonomi. Det være sig fra embedsmænd, politikere, journalister, forskere, studerende og den almindeligt samfundsinteresserede borger.

I 2010 udgav ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed en let tilgængelig og samlet fremstilling af forskningen på området. Det skete i form af bogen *Danskerne og det sorte arbejde* (Syddansk Universitetsforlag) af Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen og Claus Larsen.

Bogen er blevet flittigt brugt efter hensigten. Men nu er det efterhånden mere end syv år siden, at udgivelsen fandt sted. Da der i de forløbne år er gennemført en betydelig ekstra dataindsamling, og da vores analytiske tilgange og interesser er blevet væsentligt udvidede, er tiden inde til at udgive en ny let tilgængelig sammen-

stilling af forskningen i temaet sort arbejde. Samtidig er det hensigtsmæssigt at perspektivere denne forskning gennem en fremstilling af skatternes betydning og indretning i dagens Danmark.

For at få et samlet billede af hele det uformelle arbejdsmarked tager bogen også gør det selv-arbejdet op som et tema. ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed publicerede frem til 2003 data for omfanget af gør det selv-arbejde i Danmark, og siden da er der gennemført dataindsamling i 2004, 2005 og 2007. Særligt til bogen her er der desuden gennemført en dataindsamling i januar 2017, der spørger til adfærden gennem de seneste 12 måneder. Bogens kapitel 14 kan på denne måde præsentere en samlet tidsserie, der strækker sig fra 1996 og frem til og med 2016.

Et helt nyt tema er den analyse, der lægges frem i kapitel 12. De, der arbejder sort, bryder som bekendt landets skattelovgivning, og i kapitlet præsenteres for første gang i Danmark en analyse af, om de sortarbejdende så også har en overrepræsentation i forhold til andre lovbrud. Er det et særligt segment af arbejdsstyrken med en mere marginaliseret adfærd, der træder i karakter som aktive på det sorte arbejdsmarked?

Danskernes liv med skatter, sort arbejde og gør det selv-arbejde er skrevet af en forfattergruppe bestående af de centralt placerede forskere på feltet: cand.scient.soc. og ph.d. Lars Højsgaard Andersen, cand.polit. Kristian Hedeager Bentsen, cand.scient.soc. Camilla Hvidtfeldt og cand.polit. og ph.d. Peer Ebbesen Skov i samarbejde med cand.mag. Bent Jensen og undertegnede. Stud.polit. Lise Lam Hansen fra forskningsenheden har ydet professionel forskningsassistance, og hun har skrevet bogens appendiks med bortfaldsanalysen og desuden bidraget med udarbejdelse af de fleste af bogens figurer.

Ud over de nævnte personer vil jeg takke chefkonsulent i Skatteministeriet, cand.polit. Søren Pedersen og cand.polit. Claus Larsen for kompetente faglige kommentarer til manus. Begge har en fortid i forskningsenheden med speciale i analyser af netop sort arbejde, hvilket også turde fremgå af litteraturoversigten bagest i bogen, hvor de to økonomer er rigt repræsenterede.

Og så var bogen af indlysende grunde aldrig blevet skrevet, hvis det ikke havde været for de ca. 43.000 danskere, der stillede op til interview, da de blev kontaktet af Danmarks Statistik. Som

forskere kan vi aldrig overvurdere betydningen af denne beredvilighed til at svare på vores spørgeskemaer, og vi vil samtidig rette en tak til Danmarks Statistiks interviewere og medarbejdere i DST Survey, herunder særligt Martine Friisenbach og kontorchef Peter Linde, samt Susanne Bang Vind fra DST Forskningservice.

Endelig vil jeg takke ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed med dens bestyrelsesformand Lars Nørby Johansen og direktør Elin Schmidt for en altid stor og usvækket interesse for enhedens analyser og publiceringer – også ved tilblivelsen af denne bog.

ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

København, maj 2017

Jan Rose Skaksen